

2018 Vol:5 / Issue:23	pp.1130-1139	Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) The Published Date (Yayınlanma Tarihi)	13.06.2018 12.08.2018 15.08.2018

2016 YILINDA DÜNYA VE TÜRKİYE'DE TURİZM'E EKONOMİK AÇIDAN GENEL BİR BAKIŞ¹

AN ECONOMIC OVERVIEW OF TOURISM IN THE WORLD AND TURKEY AFTER 2016

Dr. Öğretim Üyesi Sanem ŞEHRİBANOĞLU

Van YYÜ Fen Fakültesi İstatistik Bölümü, Van/Türkiye, ORCID: 0000-0002-3099-7599

YL Öğrencisi M. Günay VAN

Van YYÜ FBE İstatistik Bölümü, Van/Türkiye, ORCID: 0000-0003-3301-9616

ÖZET

Turizm, bir ülkenin sosyal, çevresel, tarihi ve kültürel mirasının sürdürülebilmesi ve korunması açısından önemli olmasının yanı sıra ülke ekonomisine de katkı sağlayan lokomotif bir sektör olduğunu ispatlamıştır.

Son yıllarda Dünya genelinde yaşanan sorunlardan Turizm'de nasibi almış ve sorunları geride bırakarak çabuk iyileşebilme özelliği göstermiştir. Dünya Turizmi 2016 yılında %4'lük büyüme ile 1 milyon 235 bin seyahat eden Turist sayısına ulaşmıştır. Turizm ve Seyahatin, GSYH'ye Dünya çapında doğrudan etkisi 2.306 milyar dolar, Türkiye'de 29,1 milyar dolardır. Dünya çapında 292.220.000 kişiye ve Türkiye'de 495.100 kişiye doğrudan istihdam yaratmıştır. Turizm sektöründen elde edilen gelir ülkelerin dış borç açıklarını kapatmalarında da önemli bir role sahiptir. Şöyle ki, 2016 yılını geride bırakırken Turizm'in Türkiye dış ticaret açığının %40'nı kapattığı görülmektedir.

Bu çalışmada, 2016 yılını geride bırakırken farklı raporlardan yararlanılarak Turizm'in Dünya ve Türkiye ekonomisine katkısı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dünya'da turizm, Türkiye'de turizm, 2016 turizm istatistikleri

Jel Sınıflandırması: Z32, C10

ABSTRACT

Tourism has proved to be an important sector contributing to the country's economy as well as being important in terms of social, environmental and cultural heritage for countries.

Tourism, which has also taken its share from problems in the world, demonstrated its ability to recover quickly by overcoming problems in recent years. International tourist arrivals reached 1,235 million in 2016 (a 4% increase over 2015). Travel and tourism directly contributed to GDP by 2,306 billion U.S. dollars while its contribution to GDP reached 29.1 billion dollars in Turkey. In 2016, the total contribution of Travel and Tourism to employment was 292,220,000 people in the world and 495,100 people in Turkey. The income from tourism also plays an important role in closing the foreign budget deficits of countries. It is observed that tourism has closed 40% of Turkey's foreign trade deficit in 2016.

In this study, a general evaluation of the contribution of tourism to the world and Turkish economy was made by making use of different reports in 2016.

Keywords: Tourism in the world, Tourism in the turkiye, 2016 tourist statistics

¹ 28 Eylül-1 Ekim 2017, Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresinde (IWACT) sunulan İstatistik Veriler Işığında Dünya, Türkiye ve Van'da Turizmin Yeri ve Önemi başlıklı sunumdan derlenmiştir.

1. GİRİŞ

Turizm, bir ülkeye ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel miras değeri getirmekte olan önemli bir sektördür (WTTC 2017a: 3). Turizm, dünyanın önemli ekonomik sonuç ve istihdam kaynaklarından biri olarak görülmektedir. Ekonomiye doğrudan etkisi, endüstriye de dolaylı ve tetikleyici etkisinin (WTTC 2017a) yanı sıra çok sayıda paydaşın çok miktarda kaynağa ihtiyaç duyduğu karmaşık bir endüstri (<http://staging.unep.org/climatechange/mitigation/Tourism/tabid/104347/Default.aspx>, Erişim Tarihi 02.05.2017) olarak kabul görmektedir. Başka bir deyişle, Turizm farklı sektörlerle ilişkisi de göz önüne alındığında gelir içindeki payından dolayı ülke ekonomisi için önemli bir unsur (Kaya, 2016:15) olarak kabul edilmektedir.

UNWTO (2013:8)'a göre son on yıl içinde, turizm, gelişiminin yanı sıra artan çeşitliliği ile de Dünyada en hızlı ilerleyen ekonomik sektörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Uluslararası turizm geçtiğimiz otuz yıl içerisinde yaklaşık olarak dört kat büyümüştür. Bu artış turizm sektörünü döviz getiren, gelir ve istihdam oluşturan önemli ekonomik sektörlerden biri haline getirmiştir (TUSIAD 2012:13). 1980 yılında 278 milyon olan Uluslararası turist sayısı, 2015 yılında 1.186 milyon, Uluslararası turizm gelirleri ise 2015 yılında 1.260 milyar dolara ulaşmıştır. Uluslararası turizm, dünya mal ve hizmet ihracatının % 7'sini oluşturmuştur (UNWTO, 2016:5). 2016 yılına gelindiğinde tüm zorluklara rağmen (terörist saldırılar, politik sorunlar, salgın hastalıklar ve doğal felaketler vb.) Uluslararası turist sayısı 1.235 milyona ulaşmıştır.

Literatürde Turizmin gelişimi ekonomik büyümeyi destekler mi sorusunu araştıran ya da Turizm liderliğindeki büyüme hipotezini araştıran çalışmalarda (Balaguer ve Cantavella-Jorda (2002); Dritsakis (2004); Kasman ve Kasman (2004); Gunduz and Hatemi-J (2005); Huybers ve Skerit (2005); Bahar (2006); Katırcıoğlu (2009); Cortes-Jimenez ve Pulina (2010); Husein and Kara (2011); Tugcu (2014); Yamak vd. (2012); Du ve ark.,2016; Dogru ve Bulut (2017) mevcuttur. Bu çalışmaların sonunda Turizm'in ekonomiye olumlu katkılar sunduğu görülmektedir.

Turizmin doğrudan ve dolaylı istihdam yaratması, dış ticaret açığının kapatılmasında, vergi gelirlerini artırması (Dogru ve Sirakaya-Turk, 2017:2), ve döviz girdisi (Çımat ve Bahar, 2003:2) sağlaması bakımından Turizm Türkiye ekonomisinin vazgeçilmezleri arasında yerini almıştır. Turizm, dış ticaret açığına, enflasyona ve işsizliğe çare arayan ülkelerin önemseydiği bir konudur (Çımat ve Bahar, 2003:2; Hepaktan ve Çınar,2010; Çoban ve Özcan, 2013:3; Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015:631). Ayrıca ülkeye giren turizm gelirinden pay edinmek isteyen şehir ve bölgeler içinde önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden iyi yönetilen bir turizm, bir ülke ya da bir bölgeye kalkınma fırsatı sunmasının yanı sıra sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve politik olarak gelişmesinde de olumlu bir rol oynar (<http://staging.unep.org/climatechange/mitigation/Tourism/tabid/104347/Default.aspx>, Erişim Tarihi: 02.05.2017).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada değerlendirme yapmak amacıyla, 136 ülkeyi kapsayan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Raporu (TTCR), 184 ülkeyi kapsayan Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi Dünya ve Türkiye Raporları (WWTC), Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması Sonuç Raporları (İŞKUR) ve Turizm Sektöründe İşverenlerin ve Çalışanların Uyum Yeteneklerinin Artırılması Projesi (TUYUP) verilerinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO,2017:2) verilerine göre 2016 yılında uluslararası seyahat eden turist sayısı 1 milyon 235 bin kişidir. UNWTO (2016), 2015 yılı verileri ile karşılaştırıldığında (1 milyon 184 bin) bir yılda %4'lük büyüme gerçekleşmiştir.

Dünya genelinde en çok ziyaret edilen kıtalar arasında bir değerlendirme yapacak olursak 2016 yılında seyahat edenlerin %50'si Avrupa kıtasını tercih ederken, %25'i Asya, %16'sı Amerika, %5'i Afrika kıtası ve %4'ü Ortadoğu'yu tercih etmiştir. Turistlerin en çok para harcadığı ülkelere bakacak olursak, Çin 261 milyar dolar, ABD 122 milyar dolar, Almanya 81 milyar dolar, İngiltere 64 milyar dolar ve Fransa 41 milyar dolar (UNWTO, 2017:2) ile Dünya sıralamasında yerini alırken Türkiye bu sıralama da kendine bir yer edinememiştir.

3.1. GSYH Etkisi ve Gelir

WWTC (2017, 2017a) tarafından hazırlanan raporlara (Tablo 1) göre, 2016 yılına ait Dünya çapında Turizmin GSYH'ye doğrudan etkisi 2.306,0 milyar dolardır (Bu rakam Dünya çapında GSYH'nin %3,1'ini oluşturur). 2017 yılında bu rakamın %3,8 artarak 2.394,2 milyar dolar olması beklenmektedir. Turizm'in dolaylı etkileri de dikkate alındığında 2016 yılında GSYH üzerine 7.613,3 milyar dolar katkı sağlarken, dünya çapında toplam GSYH'nin %10,2 'sini oluşturmuştur. 2017 yılında bu rakamın %3,6 büyüme ile 7.884,7 milyar dolar olması beklenmektedir.

Tablo 1. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi Raporuna göre 2016 Dünya ve Türkiye Verileri

	Dünya (Milyar Dolar)			Türkiye (Milyar TRY)		
	2016 Yılı	2016'nın toplamının yüzdesi	2017 Yılı (Beklenen)	2016 Yılı	2016'nın toplamının yüzdesi	2017 Yılı (Beklenen)
GSYH Doğrudan Etkisi	2.306,0	%3,1	2.394,2	87,9	%4,1	89,7
GSYH Toplam Etkisi	7.613,3	%10,2	7.884,7	265,7	%12,5	268,4
Yabancı Ziyaretçi	1.401,5	%6,6	1.464,4	80,0	%14,7	80,6
Sermaye Yatırımı	806,5	%4,4	839,7	50,3	%12,3	50,3
İstihdama Doğrudan Katkısı (iş, .000)	108,741	%3,6	111,013	495,1	%1,8	483,9
İstihdama Toplam Katkısı (iş, .000)	292,220	%9,6	297,896	2.197,6	%8,1	2.118,6

Kaynak: (WTTC,2017; WTTC,2017a)

Tablo 2. Ülke Sıralaması: Mutlak Katkı, 2016

	Türkiye				Dünya		
	2016 (milyar dolar)	(14.Sıra)	2016 (%)	2017 Büyüme	2016 (milyar dolar)	2016 (%)	2017 Büyüme
GSYH Doğrudan Etkisi	29,1	(14.Sıra)	4,1	2,0	2.306,0	3,1	3,8
GSYH Toplam Etkisi	88,0	(14.Sıra)	12,5	1,0	7.613,3	10,2	3,6
İstihdama Doğrudan Katkısı (iş, .000)	495,1	(33.Sıra)	1,8	-2,3	108.741,0	3,6	2,1
İstihdama Toplam Katkısı (iş, .000)	2.197,6	(19.Sıra)	8,1	-3,6	2.118,6	9,6	1,9
Yabancı Ziyaretçi	26,5	(13.sıra)	14,7	0,7	1.401,5	6,6	4,5
Sermaye Yatırımı	17,5	-	12,3	0,0	806,5	4,4	4,1

Kaynak: (WTTC,2017a).

WWTC (2017, 2017a)'nin raporları'na (Tablo 1; Tablo 2) göre Türkiye'de Turizm'in 2016 yılında GSYH'ye doğrudan etkisi 87,9 milyar TRY (29,1 milyar dolar) dır. Dünya genelinde Türkiye %4,1 lik GSYH'ye doğrudan katkısı ile 14.sırada yer almaktadır. 2017 yılında bu rakamın %2,0 oranında artarak 89,7 milyar TRY olması beklenmektedir. 2016 yılında GSYH'ye toplam etkisi ise 265,7 milyar TRY (88,0 milyar dolar)dır. 2016 yılında dünya genelinde Türkiye %12,5 lik GSYH'ye toplam etkisi ile 14.sırada yer almıştır.

Bir ülkede para harcayan yabancı ziyaretçiler Turizme doğrudan katkı sağlayan anahtar bileşendir. 2016 yılında dünya çapında ziyaretçilerin 1.401,5 milyar dolar getirisi olurken 2017 yılında bu sayının %4,5 lik bir artışla 1.464,4 milyar dolar olması beklenmektedir. Yabancı ziyaretçi gelirleri bakımından 2016 yılında 80 milyar TRY (26,5 milyar dolar) gelir getirisi ile dünya genelinde %14,7 lik oranla Türkiye 13.sırada yer almıştır. 2017 yılında bu oranın %0,7lik artışla 80,6 milyar TRY olması beklenmektedir (Tablo1; Tablo2).

TTCR (2017) raporundan elde edilen bilgiler ışığında Dünya çapında ülkelere göre GSYH dağılımı (Şekil 1) dört dilime ayrılmıştır. GSYH'sı en yüksek olan ülkeler sıralamasında 488 milyar dolar ile ABD birinci sırayı alırken, 224 milyar dolar ile Çin, 130.8 milyar dolar ile Almanya üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye 35.9 milyar dolar ile ilk on arasında kendine bir yer edinmemiştir.

TTCR (2017) raporuna göre Malta(%15), Hırvatistan (%15) ve Tayland (%9,3) Turizmde en güven veren ülkeler sıralamasında en üst sırada yer almıştır. Ukranya (%1,4) , Rusya Federasyonu (%1,5) ve Polonya (%1,7)'nin Turizmde en az güvenilen ülkeler arasında olduğu görülmüştür.

KTB (2017) verilerine göre, Türkiye 2000'li yıllardan itibaren hızlı bir atılım gerçekleştirmiştir. 2014 yılında 34,3 milyar dolar turizm geliri ile 9. sırada yerini alırken, 2015 yılında 31,4 milyar dolar turizm geliri ile 10.sırada yer almıştır. 2016 yılına geldiğinde bu gelir 22,1 milyar dolara gerilemiştir. Yine aynı şekilde yıllar içinde ziyaretçi sayısında artış gözlenmiş ancak 2016 yılında ülkemize gelen yabancı ziyaretçi sayısı 2015 yılına göre -%30.05 oranında azalmıştır (Tablo 3). 2016 yılında ülkemize gelen yabancı ziyaretçi artış hızı bakımından değerlendirildiğinde en büyük artış %47,91 oranında Ukrayna, daha sonra S.Arabistan %17,69 ve Gürcistan %15,40'lık artışla takip etmiştir. Azalış bakımından incelendiğinde ise en büyük azalış -%76,26'lık düşüşle Rusya Federasyonu, daha sonra Irak -%61,54 ve A.B.D. -%42,48'lik azalış görülmüştür.

Şekil 1. Dünya Çapında Ülkelere Göre GSYH Dağılımı

(<https://howmuch.net/articles/travel-tourism-economy-2017>) (Erişim Tarihi 15.04.2017)

2016 yılında Türkiye'de yurt içi seyahatlere 28.033.083.000 TRY harcanmıştır. Bu paranın 68.450.000 TRY'si seyahat için harcanırken, 605.608.000 TRY ise geceleme/konaklama için harcanmıştır. 2016 yılında yurt içi seyahat türlerine göre dağılımına bakacak olursak en çok harcama %30,8 ile yeme-içmeye, %27,7 ile ulaşım ve %11,1 ile konaklamaya ayrılırken, yine bu harcamaların %11'i giyecek ve hediyelik eşya, %8,9 paket tur, %6,5 ile diğer harcamalar ve %3,4 ile sağlık harcamalarına ayrıldığı görülmüştür. Seyahat öncesi yapılan harcamalar ise toplam harcamanın sadece %0,6'sını oluşturmaktadır (TUIK, 2017).

3.2. İstihdam

Turizm'in Dünya'da istihdama olan doğrudan katkısı incelendiğinde (WTTC,2017;2017a) ise 2016 yılında oteller, seyahat acentaları, havayolları, diğer taşımacılık hizmetleri, restoranlar, eğlence endüstrisi vb. alanlarda 108.741.000 kişiye turizme bağlı iş alanı açtığı ve dünyadaki toplam iş kapasitesinin %3,6 sını oluşturduğu belirlenmiştir. Dünya'da 2017 yılında ise istihdama doğrudan katkı %2,1 lik bir büyüme ile 111.013.000 kişinin yukarıda da sayılan turizme bağlı iş alanlarında istihdam edilmesi beklenmektedir. Turizm'in istihdama toplam katkısı dikkate alındığında dünya çapında 292.220.000 kişiyi istihdam sağladığı ve dünyadaki toplam istihdamın %9,6'sını oluşturduğu görülmüştür. İstihdama toplam katkı 2017 yılında %1,9 artarak 297.896.000 kişiye ulaşması beklenmektedir (Tablo 1; Tablo 2).

Tablo 3. Turist sayısında artış ve azalış kaydeden pazarlar

Milliyet	Yıllar		Değişim
	2015	2016	2016/2015
Ukrayna	706.551	1.045.043	47,91
S.Arabistan	450.674	530.410	17,69
Gürcistan	1.911.832	2.206.266	15,40
Azerbaycan	602.488	606.223	0,62
İran	1.700.385	1.665.160	-2,07
...			
A.B.D.	798.787	459.493	-42,48
Irak	1.094.144	420.831	-61,54
Rusya Fed.	3.649.003	866.256	-76,26
Toplam	36.244.632	25.352.213	-30,05

Kaynak: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9851/turizm-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi 11.06.2017)

Türkiye açısından incelendiğinde Turizm sektörü 2016 yılı içinde 495.100 kişiye doğrudan istihdam yaratmış olup %1,8'lik bir oranla 33. sırada yer almıştır. 2017 yılında -%2,3'lük gerileme ile 483.900 kişiye istihdam yaratması beklenmektedir. İstihdama toplam katkısı 2016 yılında 2.197.600 kişiye istihdam sağlarken dünya genelinde %8,1 lik bir oranla 19.sırada yerini almıştır. 2017 yılı için yapılan tahminlerde %-3,6 gerileme ile bu sayının 2.118.600 olması beklenmektedir (Tablo 1; Tablo 2).

Türkiye işgücü piyasası araştırması sonuç raporlarına (İŞKUR,2015;2016) göre Konaklama ve Yiyecek İçecek Faaliyetleri alanında 2016 yılında istihdam edilenlerin 471.308 (%70) erkek, 170.345 (%30) kadındır (Tablo 4).

Türkiye'de en çok lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri ile oteller ve benzeri konaklama yerlerinde sigortalı işçi çalıştırıldığı görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 4. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetlerine Ait İstihdamlı Çalışan Sayıları

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
2016	471.308	170.345	641.652

Kaynak: (İŞKUR,2015;2016)

Tablo 5. Türkiye’de Türlerine Göre Turizm Tesislerinde Çalışan İşgücü Miktarı

Tesis Türleri	Erkek		Kadın		Toplam	
	İşçi Sayısı	%	İşçi Sayısı	%	İşçi Sayısı	%
Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri	286.379	45%	89.522	36%	375.901	42%
Oteller ve benzeri konaklama yerleri	239.764	38%	102.959	41%	342.723	39%
Diğer yiyecek hizmeti faaliyetleri	45.983	7%	31.959	13%	77.942	9%
İçecek sunum hizmetleri	44.389	7%	14.434	6%	58.823	7%
Diğer konaklama yerleri	11.350	2%	7.720	3%	19.070	2%
Özel günlerde dışarıya yemek hizmeti sunan işletmelerin faaliyetleri	4.826	1%	3.193	1%	8.019	1%
Tatil ve diğer kısa süreli konaklama yerleri	3.363	1%	1.818	1%	5.181	1%
Kamp alanları, motorlu karavan ve karavan tipi treyler (römork) park hizmetleri	712	0%	208	0%	920	0%
Toplam	636.766	100%	251.813	100%	888.579	100%

Kaynak: (TUYUP,2016)

3.3. Yatırım

2016 yılında Turizme yapılan sermaye yatırımları incelenecek olursa, Dünya çapında Turizme 806,5 milyar dolarlık yatırım yapıldığı görülmüştür. 2017 yılında bu sayının %4,4 lik bir artışla 839,7 milyar dolar olması beklenmektedir. 2016 yılında Türkiye’de 50,3 milyar TRY (17,5 milyar dolar) yatırım yapılırken dünya çapında bu rakam %12,3 lük bir orana karşılık gelmektedir. 2017 yılına (%0) bir yatırım beklentisi olmadığından dolayı bu miktarın yine 50,3 milyar TRY olması beklenmektedir (Tablo1; Tablo2) .

3.4. Dış Ticaret Açığı

Tablo 6. Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı

Yıllar	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı	Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı
1963	0,1	2,1
...		
2015	6,2	21,9
2016	2,6	15,5

Kaynak: <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri> (Erişim Tarihi 02.07.2017)

Tablo 7. Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı

Yıl	Dış Ticaret Açığı (DTA) \$	Turizm Geliri	Turizm Gelirinin DTA Kapama payı (%)
2000	26.727.914	9.990.841	37,38
2001	10.064.867	13.450.127	133,63
...			
2014	84.508.918	34.305.903	40,59
2015	63.268.398	31.464.777	49,73
2016	55.995.686	22.107.440	39,48

Kaynak: <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri> (Erişim Tarihi 02.07.2017)

Turizm sektörü 2015 yılında Türkiye GSMH’nin %6,2’sini oluştururken, 2016 yılında bu oran Türkiye GSMH’nin %2,6’sını oluşturmuştur. Aynı şekilde Turizm gelirlerinin ihracata olan oranına bakılacak olursa 1963 yılına %2,1 iken 2015 yılında %21,9 olan bu oran, 2016 yılında %15,5 değerine gerilemiştir

(Tablo 6). Turizm gelirlerinin Türkiye'nin Dış ticaret açıklarını kapatma payları (Tablo 7) incelendiğinde, 2015 yılında dış ticaret açığının yarısı (%50) turizm gelirleriyle karşılanmıştır, 2016 yılına gelindiğinde ülkenin dış ticaret açığının gerileme göstererek %40'ını kapattığı görülmektedir.

4. SONUÇ

Son yapılan çalışmalara göre Dünya nüfusu 7,5 milyarı geçmiştir. 2015 yılında dünyada yaşayan her 100 kişiden 73'ünün kendi ülkesi içinde, 16'sının ise yabancı ülkeleri ziyaret ettiği belirtilmektedir (MUSIAD,2017). Ekonomi açısından önemli bir yere sahip olan Turizm sektörü kendisinden bağımsız faktörlerden de kolaylıkla etkilenebilmektedir (Kaya, 2016). 2016 yılı Türkiye içinde zor bir yıl olmuştur. Terör olayları, Rusya ile yaşanan sorunların etkileri, Suriye'nin sınır ötesine yapılan operasyonlar ve darbe girişimi derken, 2016 yılı turizm sektörü Türkiye açısından adeta kayıp bir yıla dönüşmüştür (TUSIAD,2017) Tüm bu olumsuzluklara rağmen Turizm 2016 yılında çabuk iyileşebilme özelliği göstermiştir.

2016 yılında Dünya çapında seyahat ve turizmin doğrudan ekonomiye katkısı GSYH 'nın %3.1'lik büyümesi ile birlikte yaklaşık olarak 2.31 trilyon dolar olmuştur. Aynı zamanda turizm sektörü toplamda yaklaşık 292 milyon insana iş kapısı açmıştır. Bu rakam Dünya toplamının %9,6 sına karşılık gelmektedir.

Türkiye'de turizm sektörünün 2016 yılında GSYH'e doğrudan etkisi 29 milyar dolar iken toplam katkısı 88 milyar dolar olup, dünyada GSYH'ya etkisi sıralamasında 184 ülke içinde 14. sırada yerini almıştır (WTTC,2017). Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için 2015 yılı ile karşılaştırıldığında 2016 yılında yabancı turist sayısında -%30.05 oranında azalma olduğu da görülmüştür. TUIK (2017) 'e göre bu gerileme Türkiye'nin turizm gelirinde 4 milyar dolarlık bir düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum gelişmekte olan bir ülke için büyük bir kayıp olarak görülmelidir.

Turizm sektörü ülkenin gelişmesi için gerekli döviz getirisini sağlar. Turizmden sağlanan gelir, politik ve kısıtlamalardan bağımsız olduğu için ülkelerden alınan borçlardan daha yararlıdır. Dövizler, Turizmin girdisi ve çıktısı olarak bir dış turizm bilançosu yaratır. Turizmden elde edilen gelirler dış ticaret açığını kapatmada önemli bir rol oynamaktadır (Bozgeyik ve Yoloğlu,2015). Turizm gelirlerinin Türkiye'nin Dış ticaret açıklarını kapatma payları incelendiğinde ise 2016 yılında ülkenin dış ticaret açığının önceki yıllara göre gerilediği görülmüştür. Ancak yine de Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için 2016 yılında dış ticaret açığının önemli bir miktarı olan %40'ını kapattığı görülmektedir. Bu rakam ülke ekonomisi açısından Turizm'in Türkiye için önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin önemli sorunlarından biri de işsizlik problemidir. İnsan odaklı olan Turizm sektörü bu tür ülkeler için işsizlik sorununa çözüm olarak görülmektedir. Birçok sektörden etkilenen Turizm sektöründe konaklama, yeme-içme, ulaştırma hizmetleri, seyahat ve tur acenteleri doğrudan istihdam kapsamında yer alırlar. Turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu hizmetleri ve ürünleri temin eden ve doğrudan istihdam kapsamı dışında kalan turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan faaliyetlerdeki işler ise dolaylı istihdam olarak tanımlanmaktadır.

Turizm'in istihdama etkisini inceleyecek olursak turizmin gelişmesine ve talebin yoğunluğuna bağlı olduğu söylenebilir. Turizmin mevsimsel olarak yoğunlaşmasından dolayı iş gücü talebide mevsime göre değişim göstermektedir. Bu yüzden istihdam hacmine dair bazı tahminler yapılsada kesin olarak bilinmemektedir. İstihdam, Turizmin gelişimi ile turizm yoğunluğuna bağlıdır (Şit,2016). Türkiye'de turizm sektörü 2016 yılında toplamda 2.198 milyon kişiye iş edindirdiği tahmin edilmektedir. Bu iş edindirme kapasitesi ile Türkiye, dünyanın turizm sektöründe istihdam yaratma sıralamasında 184 ülke arasında 19. ülke olmuştur. Yine 2015 yılı ile karşılaştırıldığında ise iş gücüne doğrudan -%13,6, dolaylı -%7,5 oranında gerileme gösterdiği de görülmektedir. Bunu da 2016 yılındaki turist sayısındaki -%30.05 oranındaki azalma ile doğrudan ilişkili olduğu görülebilmektedir. Bu da bize Turizm ve İstihdam arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu düşündürmektedir.

Türkiye işgücü piyasası araştırması sonuç raporlarına (İŞKUR,2015;2016) göre Konaklama ve Yiyecek İçecek Faaliyetleri alanında 2016 yılında sigortalı olarak istihdam edilenlerin %70'i erkek, %30'u kadın olarak değişmektedir. Her ne kadar istenen düzeyde olmamakla birlikte Turizm sektöründe istihdam edilen kadın sayısı, diğer bazı sektörler göre daha yüksektir. Gelişmekte olan bir ülke için kadın çalışan sayısını artırması bakımından önemlidir.

TUYUP (2016) raporuna göre ise Türkiye'de bu sektörde en çok istihdam edilen kişi oranları %42'i oranı ile Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri ile %39 oranı ile konaklama yerlerinde sigortalı işçi çalıştırılmaktadır. Kayıt dışı çalıştırmalardan dolayı bu oranların gerçek değerleri bilinmemektedir. TUIK verilerine göre, Türkiye nüfusu 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla 79 milyon 814 bin 871 kişidir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24638>, Erişim Tarihi: 24.01.2018). Türkiye'de Turizm'in istihdama doğrudan katkısı 495.100 kişiyi kapsarken, İstihdama toplam katkısı 2.197.600 kişidir. Bu da Turizm sektörünün istihdama toplam katkısının %2,7 olduğunu gösterir.

İncelenen raporlardan da anlaşılacağı üzere, 2016 yılını geride bırakırken birçok sorunla karşılaşmış olan Turizm sektörünün Dünya ve Türkiye ekonomisinde hiçte küçümsenmeyecek bir yere sahip olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Z. & YÜZBAŞIOĞLU, N. (2015). Türkiye, Dünya Turizm Sektörü İçerisinde Bir Belirleyici Mi, Yoksa Bir Taşıyıcı Mi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 52(609): 17.
- BAHAR, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: Var Analizi Yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(2): 14.
- BALAGUER, J. & CANTAVELLA-JORDÁ, M. (2002). Tourism as a long-run economic growth factor: the Spanish case. *Applied Economics*, 34 (7) : 877-884. <https://doi.org/10.1080/00036840110058923>
- BOZGEYİK, Y. & YOLOĞLU Y. (2015). Türkiye'de Turizm Gelirleri İle GSYH Arasındaki İlişki: 2002-2014 Donemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (40): 627-640.
- CORTES-JİMENEZ, I. & PULINA, M. (2010). Inbound tourism and long-run economic growth. *Current Issues in Tourism*. 13(1): 61-74. <https://doi.org/10.1080/13683500802684411>
- ÇİMAT, A. & BAHAR, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz İİBF Dergisi* 6: 1-19
- ÇOBAN, O. & ÖZCAN, C. (2013). Türkiye'de Turizm Gelirleri-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi (1963-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1): 243-261
- DOGRU, T. & BULUT, U. (2017) . Is tourism an engine for economic recovery? Theory and empirical evidence . *Tourism Management*: 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.06.014>
- DOGRU, T. & SİRAKAYA-TURK, E.(2017). Engines of tourism's growth: An examination of efficacy of shift-share regression analysis in South Carolina. *Tourism Management*, 58: 205-214. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2016.10.021>
- DRİTSAKİS, N. (2004). Tourism as a Long-run Economic Growth Factor: an Empirical Investigation for Greece using Causality Analysis. *Tourism Economics*, 10:305-316. <https://doi.org/10.5367/0000000041895094>
- DU, D., LEW, A. A., & NG, P. T. (2016) . Tourism and Economic Growth. *Journal of Travel Research*, 55(4): 454-464. <https://doi.org/10.1177/0047287514563167>
- GUNDUZ, L. & HATEMİ-J, A. (2005). Is the tourism-led growth hypothesis valid for Turkey?. *Applied Economics Letters*, 2005, 12 (8): 499-504.
- HEPAKTAN, C. E., & ÇINAR, S. (2010). TURİZM SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ, *CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ S.B.E. DERGİSİ*, 8(2): 135-154
- HOWMUCH (2017). <https://howmuch.net/articles/travel-tourism-economy-2017> (Erişim Tarihi 15.04.2017)
- HUSEİN, J. & KARA, S. M. (2011). Re-examining the tourism-led growth hypothesis for Turkey. *Tourism Economics*, 17(4): 917-924. <https://doi.org/10.5367/te.2011.0069>

- İŞKUR (2015). 2015 Yılı Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu. <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop>
- İŞKUR (2016). 2016 Yılı Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Sonuç Raporu. <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/raporlar.aspx#dltop>
- KATIRCIOĞLU, S. (2009). Tourism, trade and growth: the case of Cyprus. *Applied Economics*, 41(21) : 2741-2750. <https://doi.org/10.1080/00036840701335512>
- KASMAN,A. & KASMAN S.,K. (2004). Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Eşbütünlüşme ve Nedensellik İlişkisi. *İktisat İşletme ve Finans*, 19(220) : 122-131.
- KAYA, D. S. (2016). Turizm Sektörü Sunumu, İşbankası Raporu. https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/sr201606_turizmsektoru.pdf
- KTB, (2017). Turizm İstatistikleri <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9851/turizm-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi 11.06.2017)
- MUSİAD (2017). Türkiye Turizmi İçin Stratejik Bir Vizyon: Helal Turizm. <ttp://iibf.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/271/files/helal-turizm-raporu-08102017.pdf>
- SKERRİT, D. & HUYBERS, T.,(2005), The Effect of International Tourism on Economic Development: An Emprical Analysis, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 10(1), 23–43.<https://doi.org/10.1080/1094166042000330209>
- TUGCU, C. T. (2014). Tourism and economic growth nexus revisited: A panel causality analysis for the case of the Mediterranean Region. *Tourism Management*, 42: 207-212. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2013.12.007>
- ŞİT, M. (2016). Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 7(1) :101-117.
- TTCR, (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. http://ev.am/sites/default/files/WEF_TTCR_2017.pdf
- TUIK, (2017a). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24638>, (Erişim Tarihi 24.07.2017).
- TUIK, (2017). Mayıs 2017 Haber Bülteni http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2017_26_20170518.pdf
- TURSAB (2017). Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Turizm Verileri. <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri> (Erişim Tarihi 02.07.2017)
- TUSIAD (2012). Sürdürülebilir Turizm Raporu. TUSIAD-T/2012-09/531: 100
- TUSIAD (2017) 2017 Yılına Girerken Türkiye ve Dünya Ekonomisi. Ekonomik Araştırmalar Bölümü, Ocak, 2017 <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9592-tusiad-2017-yilina-girerken-turkiye-ve-dunya-ekonomisi-raporu>
- TUYUP (Turizm Sektöründe İşverenlerin ve Çalışanların Uyum Yeteneklerinin Artırılması Projesi (2016). Turizm İşletme Belgeli Konaklama ve Yeme İçme Tesisleri İş Gücü Araştırması . [http://tuyup.turizm.gov.tr/Yayinlar/LFA%20Report%20Book%20Web%20Version%20\(Rapor%20Kitab%C3%AC%20Web%20Versionu\).pdf](http://tuyup.turizm.gov.tr/Yayinlar/LFA%20Report%20Book%20Web%20Version%20(Rapor%20Kitab%C3%AC%20Web%20Versionu).pdf)
- UNEP (2017). [http://staging.unep.org/climatechange/mitigation/Tourism /tabid/104347/Default.aspx](http://staging.unep.org/climatechange/mitigation/Tourism/tabid/104347/Default.aspx) (Erişim Tarihi 02.05.2017)
- UNWTO (2013). Sustainable Tourism for Development Guidebook. <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415496>
- UNWTO (2016). Tourism Highlights 2016 Edition. <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2016-edition>
- UNWTO (2017). Unwto World Tourism Barometer (March 2017). Volume 15 March 2017.

WTTC (2017a). Travel & Tourism Economic Impact 2017 World.<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2017/world2017.pdf>

WTTC (2017b). Travel & Tourism Economic Impact 2017 Turkey.<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/turkey2017.pdf>